№ 162 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 31 1900 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 31 № 162

ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

«Մշակի» չորս ամսվայ գինն է, սեպտեմբերի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը, ՉՈՐՍ ռուբլի. մէկ ամսվանը—մէկ ռուբլի: Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն չորս ամսվայ համար 2 դոլլար, Եւրոպայի բաժանորդները—11 ֆրանկ:

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, եւ առհասարակ նամակներ եւ ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հիմնական նիւթեր ժողովելը. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Հողային հարցերը գիւղերում. Նամակ Աղնախից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Չինական գործերը. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Թնդանօթային միսը:

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ ԺՈՂՈՎԵԼԸ

—

Մեր երէկվայ համարում մենք յայտնեցինք, որ հայ նկարիչներից մէկը, ճանապարհորդելով Երեւանեան նահանգի մի քանի գաւառներում, ընդօրինակել է հայկական քանդակագործութեան նմուշներ, որոնցից մտադիր է կազմել մի յատուկ ալբոմ: Դա գեղեցիկ մի ձեռնարկութիւն է, որին ցանկանում ենք կատարեալ աջողութիւն: Մեր հասարակութեան համար այդպիսի մի ալբոմ կարող է ունենալ ոչ միայն հնագիտական, այլ եւ գործնական, ժամանակակից նշանակութիւն, տալով նրբան միջոց օգտվելու այդ նմուշներից բնորոշ շինութիւններ կառուցանելու ժամանակ:

Անկասկած՝ լուրջ, ուսանելի եւ կատարեալ ալբոմ կազմելու համար անհրաժեշտ են մասնագիտական մեծ աշխատանք եւ դրամական միջոցներ: Ընդօրինակած նմուշները պէտք է ստուգութեան ենթարկվեն եւ լրացվեն նոր յաւելուածներով, պէտք է ընդարձակվի ուսումնասիրութեան շրջանը եւ նմուշներ ձեռք բերվեն միւս գաւառներից, ուր պահպանվել են շինութիւններ բնորոշ զարդարանքներով:

Հայկական ճարտարապետութիւնը եւ քանդակագործութիւնը տեղ են գտել եւրոպական գիտութեան մէջ, բայց դեռ շատ սահմանափակ կերպով: Լուրջ եզրակացութիւններ եւ անսխալ կարծիքներ կազմելու համար մինչեւ այժմ պակասում էին նմուշների ժողովածուներ եւ տեղական ուսումնասիրութիւններ: Իսկ դժուար լուծելու հարցեր շատ կան. պէտք է գտնել հայկական ճարտարապետութեան բուն տեղական տարրերը եւ ստեղծագործութիւնը այն բազմաթիւ ազդեցութիւններից, որոնց նա ենթարկվել է: Եթէ չը խօսենք հին բաբելական եւ պարսկական ազդեցութիւնների մասին, դարձեալ պէտք է գտնել հռօմէականը, յունականը, արաբականը, թաթարականը եւ ուրիշները: Ժամանակի ընթացքում զանազան կերտուածները միմեանց հետ խառնվել են, երբեմն ձուլվելով եւ դառնալով աջող հրաշակերտներ, իսկ երբեմն կազմելով տգեղ եւ անհամաչափ զանգուածներ: Լուրջ քննութիւնը կարող է պարզել եւ լուծել այդ բարդութիւնները:

Ժողովածուներ կազմելը, նմուշներ ընդօրինակելը հիմնական գործերից մէկն է ներկայ խնդրում, որ սակայն պահանջում է հմտութիւն, ժամանակ եւ ծախքեր: Համակրութեամբ վերաբերվելով այն փորձին, որ սկսված է, մենք կը ցանկանայինք, որ նա արժանանար խրախուսանքի եւ ծնէր աւելի մեծ գործ ընդարձակ ծրագրով եւ համապատասխան միջոցներով:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

—

«Новое Время» վիճակագրական թւերով հաւաստելով, որ վերջին տարիների ընթացքում րէալիստների թւիւը հետզհետէ աւելանում է միջնակարգ դպրոցների աշակերտների ընդհանուր քանակութեան մէջ, գրում է.

«Մեր առաջ բերած փաստերը վկայում են րէալական դպրոցի արագ աճումը մեզանում: Այդ դպրոցը, ընդհանուր կրթութեան տեսակէտից, աւելի է բաւարարութիւն տալիս մեր հասարակութեան պահանջներին եւ ակնկալութիւններին: Ուստի ցանկալի է, որ նրա ծրագիրն էլ քննութեան ենթարկվի (ինչպէս ենթարկվում է կլասիկական գիմնազիայի ծրագիրը). ցանկալի է վերջապէս, որ իրաւունքների կողմից նա հաւասար ճանաչվի գիմնազիայի հետ, որ մինչեւ այժմ պահպանում է յատուկ կլասիկական դպրոցի տիպ: Եթէ մենք ուզում ենք ոչ թէ միմիայն հետեւել արեւմտեան-եւրոպական աւանդութիւններին, այլ գնալ ընդ առաջ մեր կեանքի պահանջներին, վաղուց արդէն պէտք է եկած լինենք այն եզրակացութեան, որ անհրաժեշտ է հաւասարեցնել մեր միջնակարգ դպրոցների իրաւունքները»:

Ռուս լրագրի նոյն համարում տպված Բեռլինի թղթակցութիւնից իմանում ենք, որ իրանք՝ արեւմտեան եւրոպացիք էլ անհրաժեշտ չեն համարում պահպանել այդ աւանդութիւնները: Թղթակիցը հաղորդում է, որ Վիլհելմ կայսրի հրամանով գումարված «դպրոցական կօնֆէրէնցիան», որի անդամների թւում կան այնպիսի հեղինակաւոր անձինք, ինչպէս Վիրխօվ եւ Մօմզէն, կայացրել է մի վճիռ,

«որ (Գերմանիայում) ուրախութիւն պատճառեց բոլոր շրջաններում, ի բաց առած թերեւս երդուեալ տառակերներին... Այդ վճռի ամենակարեւոր կողմն այն է, որ առաջարկվում է հաւասար իրաւունք տալ համալսարան մտնելու երեք հանրակրթական ինդասարանեան ուսումնարաններ (կլասիկական գիմնազիա, րէալական գիմնազիա եւ րէալական բարձրագոյն դպրոց) աւարտողներին: Յունարէն աւանդվում է միայն կլասիկական գիմնազիաներում. րէալականներում լատիներէնը աւանդվում է աւելի քիչ քան կլասիկականներում, իսկ րէալական բարձրագոյն դպրոցներում աւելի եւս քիչ»:

Միջնակարգ զանազան դպրոցները աւարտած ուսանողների մէջ եղած տարբերութիւնը վերացնելու համար:

«Փոխանակ պահանջելու լրացուցիչ քննութիւններ, օրինակ յունարէնից, բժշկական եւ իրաւաբանական բաժանմունքներ մտնող րէալիստներից, կօնֆէրէնցիան որոշել է պահանջել նրանցից, որ նրանք հենց համալսարանում, առաջին կիսամեակների կամ կուրսերի ընթացքում, աշխատեն լրացնել իրանց թերի գիտելիքները, որի համար համալսարաններում պէտք է բացվեն յատուկ լրացուցիչ դասընթացքներ»:

Կօնֆէրէնցիան առաջարկում է դրա հետ միասին իրաւունք տալ եւ կլասիկական գիմնազիաները աւարտողներին մտնել բարձրագոյն տեխնիկական դպրոցները՝ առանց լրացուցիչ քննութեան մաթեմատիկայից եւ բնական գիտութիւններից, այն պայմանով իհարկէ, որ նրանք լրացնեն այդ պակասը բարձրագոյն դպրոցում սկզբի կիսամեակներին: Թղթակիցը կարծում է, թէ այդ վճիռը կը հաստատվի կառավարութեան կողմից:

*

«Новости» լրագիրը Աբդուլ-Համիդ սուլթանի թագաւորութեան 25-ամեայ յօբելեանին նուիրված յօդուածը եզրափակում է այսպէս:

«Աբդուլ-Համիդի 25-ամեայ թագաւորութեան ընթացքում Թիւրքիան որոշ առաջադիմութիւն արեց իր ցամաքային եւ ծովային ոյժերի զարգացման մէջ, երկաթուղիներ շինեց եւ այլն, բայց ըստ էութեան մնաց նոյն ասիական պետութիւնը, ինչպէս որ սկսել էր իր գոյութիւնը բալկանեան պետութիւնների աւերակների վրա»:

ՀՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐԸ ԳԻՒՂԵՐՈՒՄ

—

Տասնեակ տարիներ առաջ, երբ Նոր Բայազէտի գաւառի ազգաբնակութեան թիւը անհամեմատ պակաս էր այժմեանից եւ հողի համաչափութիւնը նոյնն էր, ինչ որ այժմ, գիւղական ժողովուրդը իր համար բաւականաչափ հող ունէր եւ անտրտունջ մշակում էր: Մի խօսքով՝ առաջներում ոչ ոք հողի համար չէր ճնշվում եւ մինչեւ իսկ սովորութիւն էլ չը կար ընդհանուր հսկողութիւն ունենալ հողաբաժանութեան վերաբերմամբ, այն է ընտանիքների աճման եւ նուազման համեմատ նորոգել հողաբաժանութիւնը: Իւրաքանչիւր ընտանիք իր համար բաւականաչափ հող էր տիրել եւ չահա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹՆԴԱՆՕԹԱՅԻՆ ՄԻՍԸ

(Անգլիական կեանքից)

—

—Ջօն, *) ասացի ինքս ինձ մի անգամ... Չէ որ դու այն Ջօներիցն ես, որոնց թիւը շատ շատ է, ինչո՞ւ ես փախչում հասարակ բանուորական աշխատանքից... Ասենք, ուղեղդ մի քիչ շուտ շուտ չէ շարժվում, թմրած է, բայց հօ դրա փոխարէն ձեռքերդ ուժեղ են: Փորձիր գործ գնել մկաններդ. այդ ապրանքը շուկայում թէեւ բարձր գին չունի, բայց իրան գինը հօ՛ ունի:

Ասելս ու կատարելս մէկ եղաւ: Թեթեւ սրտով ու աւելի թեթեւ գրպանով ես սկսեցի բանուորութիւն անել,—մի աշխատանք, որ, ամենեւին չեմ հասկանում թէ ինչու, «սեւ աշխատանք» են անուանում մարդիկ: Ա՛յ, լրագրողի աշխատանքը, որ եղբայր եղբօր դէմ կանգնեցնելու կոչ է անում, իմ կարծիքով, «սեւ աշխատանք» է, մինիստրների աշխատանքը, որոնք թնդանօթային մսով բեռնաւորված ամբողջ նաւեր են ուղարկում հեռու երկիրներ դէպի մահ—այ այդ... Բայց ինչ եմ խելքիս զօռ տալիս, աւելի լաւ է տոպրակն ուսեմ, գնամ նաւը բարձեմ:

Թէեւ եզան պէս բանում էի, բայց մեր տան դրութիւնը դրանով չէր բարելաւվում: Տան վարձ չը նայելով որ վճարում էինք, բայց Աստուած թող տուն համարէ,—ապրում էինք մի խոնաւ ու մութ նկուղում: Ճաշին թէեւ տաք խաշու էինք ուտում, բայց այդ խաշուին մի կտոր գոնէ անդարար միս աւելացնել—իմ ուժից վեր էր: Իսկ դա աւելորդ բան չէր իմ պառաւ մօր ու խեղճ Մէրի քոյրիկիս համար, որ մեր աչքերի առաջ մոմի պէս հալվում էր: Բժշկութեան մասին աւելորդ էր մտածելը. իմ «սեւ աշխատանքը» այդպիսի շռայլութիւն թոյլ չէր տալիս:

Երբեմն սիրտս մի տեսակ խուլ գրգիռից եռում էր, բայց այդ գրգիռը ես երգով փախցնում էի ինձանից:

Աշնանը, երբ մառախուղը սկսեց մեր հովիտը յաճախակի պատել, իսկ խոնաւութիւնը նկուղներում աւելի պարզ սկսեց իրան ցոյց տալ, Մէրին վերջնականապէս անկողին մտաւ: Ահա այդ ժամանակ սկսվեցին իմ իսկական սեւ օրերը:

Այդպիսի օրերից մէկում, աշխատանքից վերադառնալիս, մեր փողոցի անկիւնում ճիշդ քիթ-քթի դիպայ մի սիրուն ու կոկ հագնված թնդանօթաձիգի հետ, որ երեւի մեր քաղաքը ծնողատես էր եկել:

—Չես կարող մի քիչ զգոյշ անցնել,—կանգնած տեղիցս մի քիչ դէնը հրեց նա ինձ:

—Իսկ դու մի քիչ քաղաքավարի եղիր,—պատասխանեցի ես եւ բռունցքս պատրաստ էր այդպէս յանկարծ սկսված խօսակցութիւնը շարունակելու. բարեբաղդաբար լապտերի լոյսը բոլորովին փոխեց մեր խօսքերի ուղղութիւնը:

—Փա՜հ, դու ես, Ջօն... բացականչեց թնդանօթաձիգը եւ ես իսկոյն ճանաչեցի իմ վաղեմի դպրոցական ընկեր Վիլլին, որ հինգ տարի առաջ ամբողջ ընտանիքով Լօնդօն էր տեղափոխվել:

Փոխանակ միմեանց դնքսելու, մենք իրար գրկեցինք եւ մի րօպէից յետոյ արդէն նստած էինք մի համեստ անկիւնում՝ առաջներս մի մի գաւաթ էյլ դրած:

Միմեանց առաջ անցնելով, չփոթելով, իրար խօսք կտրելով, մենք իւրաքանչիւրս արինք մեր ոչ բարդ «պատմութիւնը»: Ես մի բան միայն կարողացայ մեր զրոյցից հասկանալ, այն՝ որ իմ ընկերը իր բաղդից շատ գոհ է:

—Դու մի նայիր, որ ես հասարակ զինուոր եմ,—ասում էր Վիլլին սիգարի ծուխը ներս քաշելով:—Մենք ապրում ենք, որպէս վայել է իսկական ջէնտլմէնին: Կուշտ ուտում ենք, ո՛չ մի հոգս չունենք, իսկ ազատ ժամանակ շատ. եւ բացի դրանից ռոճիկն էլ մի կողմից գալիս է...

Երբոր ես լսեցի նրա ստացած ռոճիկի քանակութիւնը, մինչեւ անգամ տեղիցս վեր թռայ: Աստուած իմ: Այդ փողերի կէսը ինձ հերիք կանէր մօրս ու Մէրիի դրութիւնը բարւոքելու համար:

Վիլլիի հետ շուտ շուտ էի տեսնվում եւ կամաց կամաց համոզվում էի, որ զինուորական ծառայութիւնը նախ՝ այնպէս էլ սարսափելի չէ եւ երկրորդ՝ մօրս ու քրոջս դրութիւնը բարելաւելու մի լաւ միջոց է:

Վիլլիի ուղեղը այնպիսի զարմանալի արագ պտոյտներ էր անում եւ նա իր արտասանած խօսքերը այնպէս ճարպիկ շարում էր իրար ետեւից, որ նրա հետ վիճել անկարելի էր:

Նա ապացուցեց, ինչպէս երկու անգամ երկուսը չորս է, որ եթէ ես բանուորական շապիկս դէն չը ձգեմ եւ զինուորականի պաշտօնազգեստ չը հագնեմ—այդ կը նշանակէ, որ ես վատ զաւակ եմ եւ երբէք չեմ հոգում մօրս մասին:

—Ե՞ս չեմ հոգում... հապա էլ ո՞վ է ուրեմն հոգս քաշում... Այդ խօսքերը սրտիս այնպէս դիպան, որ քիչ էր մնում լաց լինէի: Դէհ, լաւ, ես ձեզ ցոյց կը տամ... Կը տեսնենք...

Մի քանի գաւաթ դատարկելուց յետոյ, ես այն տեղը ընկայ, որ սկսեցի սեղանը բաղխել, ուզում էի թռչել, որ Վիլլին համբուրեմ ու վերջը յայտնեցի Վիլլին, որ առանց ինձ նա ոչ մի տեղ չի գնայ... Այդպէս էլ վճռեցինք...

—

Առաջ մօրիցս գաղտնի բան չունէի, բայց այդ ժամանակ ես իմ ձեռնարկութեան մասին լռում էի: Ես գիտէի, որ համակրանք գտնել չէի կարող, որ իմ պառաւս լաւ կը համարէր չոր հաց ուտել, միայն թէ իր Ջօնը զինուորի

*) «Ջօն» Անգլիայում շատ սովորական անուն է, ինչպէս «Իվան» ռուսներում եւ «Կարապետ» մեզնում: Ծ. Թ.

գործում էր մինչև վերջին ժամանակներս։ Խօսք չը կայ, որ այդ դէպքում լաւ և պարարտ հողաբաժինները գտնվում էին գիւղական «զօրբայ» և «համփա» ընտանիքների ձեռքը։

Այժմ հանգամանքները փոխվել են. մի թ ի զ հողի համար ահագին վէճեր, կռիւներ են ծագում և նոյն իսկ մարդիկ սպանվում։ Այժմ շատ գիւղերում հասարակութիւնը, զգալով մեծ սակաւահողութիւն և նեղվելով իրանց դրացի ազդեցիկ գիւղականների նախնական սովորութեան անխղճութիւնից, ձգտում է հողաբաժանութեան գործը աւելի արդար և հիմնաւոր պայմանների մէջ դնել, այսինքն հետևելով հարևան մալականների հողաբաժանութեան եղանակին, աշխատում է խիստ հսկողութիւն պահպանել, հաշւելով գիւղական ժողովրդի թիւը, և այդ թւի համաձայն նորից բաժանել բոլոր գիւղապատկան հողերը, տալով իւրաքանչիւր անդամին իր հասանելիք հողաբաժինը՝ թէ վարելահողերից և թէ խոտատեղերից և խլելով հողաբաժինների այն աւելորդ մասերը, որոնք տարիներից ի վեր անհաշիւ մնում են գիւղական այս և այն «զօրբայ» մարդկանց, «ռէսների», «համփաների» և այդ «պաշտօնեաների» ձեռքում...

Հողաբաժանութեան կարգը աւելի արդար սկզբունքների վրա դնելու համար, մեր հարևան իւրաքանչիւր ռուս գիւղի հասարակութիւնը, 3—4 տարին մի անգամ, նորոգում է հողաբաժանութիւնը։ Գիւղականների աճման և նուազման համեմատ՝ հողաբաժինները նախ փոփոխվում են և ապա բաժանվում։— Օրինակ, մի կտոր վարելահող, որ 3 տարի գտնվում է մի որ և է ընտանիքի ձեռքում, լաւ թէ վատ, հողաբաժանութեան միջոցին, բաժանարարութեան կարգով անցնում է մի ուրիշ ընտանիքի և ընդհակառակն։

Ցանկալի է, որ մեր գիւղերը ևս ձգտէին այդ եղանակով բաժանել իրանց հողերը։ Ասում ենք, ցանկալի է, որովհետև մենք գիտենք հայ գիւղեր, որտեղ զանազան ազդեցիկ մարդիկ, յատկապէս «գիւղական գործիչները», վաղուց ի վեր այլ և այլ միջոցներով ձեռք են գցել պարարտ հողաբաժիններ և «զօրբայութիւնով» շարունակում են տիրել, չը համաձայնելով նոյն իսկ բաժանարարական կարգով վեր դնել այդ հողաբաժինները և փոխարէնը ուրիշները վերցնել իրանց աղքատ հարևաններից, ինչպէս այդ անում են մալականները։ Միթէ կարիք կայ յիշելու, որ այդ հանգամանքը մի տեսակ սովորութիւն է մեր հայ գիւղական ազդեցիկ դասակարգի համար, որովհետև գիւղերում հողերի թէ բաժանարարը, թէ չափարարը, և թէ ընդհանուր հաշւապահը՝ հանդիսանում են իրանք «ռէսները», «համփաները» և «մեծատէնները», այլ խօսքով՝ նրանք, որոնք իրար «խաթրը չահելով» և իրար երես տեսնելով՝ հողերի մեծ մասը իրանց ձեռքին են պահում և ոչինչ վիջողութիւն չեն անում միւս, չքաւոր գիւղացիներին, որոնք, գիւղական կեանքի զանազան պայմանների շնորհիւ, անզօր են իրանց ձայնը լսելի դարձնելու։

Գ. Սինանեանց

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

—

Օգոստոսի 28-ին

Մեր համակրելի բժիշկ Մովսիսեանի Պարիզի ցուցահանդէսը գնալու պատճառով՝ քաղաքի չքաւոր ազգաբնակութիւնն անօգնականութեան մատնվեց։ Բժիշկ Մովսիսեան ոչ միայն անյապաղ գնում էր հիւանդի մօտ, առանց դասակարգի խտրութեան, այլ և շատ անգամ ձրի էր բժշկում աղքատներին, իսկ մեր գաւառական բժիշկ պ. Նաումենկօ զլանում է օգնութեան հասնել աղքատներին։ Մի քանի օր առաջ խեղճ հարևանիս մի որդին հիւանդանում է. հիւանդի հայրը խնդրում է բժիշկին այցելել հիւանդին, սակայն պ. Նաումէնկօն պահանջել էր, որ 40 աստիճան տաքութիւն ունեցող հիւանդին իր մօտ բերեն, առարկելով, որ սաստիկ զբաղված է։ Հայրն աղաչում է, ասելով, որ որդին անկարող է անկողնից վերկենալ, բայց պ. Նաումենկօն ուշադրութիւն չէ դարձնում սրա վրա և հիւանդը մնում է ճակատագրի կամքին։ Եւ այս նրա համար, որ հիւանդի հայրը չէր կարող 1 ռուբլի աւելի այցելութեան փող տալ բժիշկին...

Անցեալները կայացած մեշչանների դէպուտատների ժողովն ընտրեց յանձնաժողով, որը պէտք է քննէ զանազան ժամանակ ծախսված և մտած մեշչանների գումարները։ Յանձնաժողովը, սկսելով գործունէութիւն, նորերս գտաւ, որ հարկ հաւաքող Գ. Մամաջանեան ծախսել էր 330 ռուբլի արքունական հարկերի փողերից։ Մամաջանեանը՝ խոստովանելով, որ զեղծում է գործել, ասել է, որ ռոճիկի քչութեան պատճառով ստիպված է եղել ինքը փողեր ծախսել ու խնդրել է ներել իրան այդ պարտքը, սակայն յանձնաժողովը գործի վճիռը թողել է մեշչանների դէպուտատների ժողովին։

Հունձը գաւառում վերջացաւ։ Այս տարին առատ է հացի կողմից։ Ալիւրի պուդը առաջ ծախվում էր 1 ր. 40 կ.—1 ր. 60 կ., իսկ այժմ 1 ր.—1 ր. 10 կ. սպասվում է, որ պուդի գինը կիջնէ 80—90 կ.։ Գարու պուդը ծախվում է 45—50 կ.։ Ջաքաթալայի շրջանի լեզգիները, որոնք անբերրիութեան պատճառով մի քանի տարի դադարել էին Սղնախին ալիւր մատակարարելուց, այժմ, լուրերին նայելով, աջող հունձի պատճառով նորից կը վերսկսեն ալիւրի արտահանումը։

Յ. Գրիգորեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թաւրիզ, օգոստոսի 17-ին

«Պարսկաստանի հակաալկոհօլական ընկերութիւնը» իր մարդասիրական սկզբունքները տարածելու համար ձեռնարկել է հակաալկոհօլական բրօշիւրներ հրատարակել և ձրիաբար ցրվել հայ հասարակութեան մէջ։ Տպագրական ծախքերը հոգալու համար ընկերութիւնը դիմած է բարեսէր անձերի նիւթական ու բարոյական աջակցութեան և վեցամսեայ շրջանում ստացել է հետևեալ նուէրները։

Մրստըր Ուիլըրն 100 ղռան, Սմբատ Դադեանց 30 ղռան, Սահակ եպիսկոպոս Այվազեան, Յակոբ Ալեօն 20-ական ղռան, Ջէբրայիլ Բուդաղեան 15 ղռ., դօկտոր Փաշայեան 11 ղռ., Սարգիս Մուքայաչեան. Յակովբ Մելիք-Սարգսեանց, դօկտոր Բրէդֆորդ, Բաղդասար Մէլիք-Սարգսեանց, Սեդրակ Ժամհարեան 10-ական ղռ., Վահան Միքայէլեան, Վահան Թամզարեան 7-ական ղռ., Մնացական Գրիգորեան 6 ղռ., Ռաֆայէլ Մովսէսեան, տիկին Փեփրոնէ Մովսէսեան, Յոնան Դաւթեան, տիկին Սէնէմ Ծերունեան, Տիգրան Ռաշմաճեան 5-ական ղռ., եղբարք Միրզայեանց, Տիգրան Մլ. Ջոհրաբեանց, միս Հօլիդէյ 4-ական ղռ., Մարգար Գրիգորեան $2\frac{1}{2}$ ղռ., Նարիման Նիկողոսեան, Գէորգ Մլ. Աբրահամեան 2-ական ղռ., գումար $310\frac{1}{2}$ ղռան։

Վարչութիւնս նուիրատուներին յայտնելով իր խորին շնորհակալութիւնը, բարեսէր ազգայինների ուշադրութիւնն է հրաւիրում այս մարդասիրական գործի վրա, որ նիւթական աջակցութեան մեծ պէտք ունի։

Նախագահ վարչութեան՝

Դոկտ. Կ. Փաշայեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Թիֆլիսի թեմի առաջնորդը հեռագիր է ստացել Դիլիջանից, որ Վեհափառ Կաթողիկոսը այսօր, հինգշաբթի, օգոստոսի 31-ին, երեկոյեան կը ժամանէ Թիֆլիս։

—

Կովկաս հիւր է եկել գիտնական նպատակով գերմանացի Ֆինկ։ Մենք առիթ ունեցանք ծանօթանալու նրա հետ և տեղեկացանք, որ նա դիտաւորութիւն ունի մնալ մեր երկրում մի երկու տարի։ Նրա հետաքրքրութեան ամենագլխաւոր առարկաներն են հին ձեռագիրները։ Թիֆլիս մի քանի օր մնալուց յետոյ՝ նա կուղևորվի Էջմիածին, ուր և կը զբաղվի ձեռագիրներով։ Նա վերցրել է իր հետ լուսանկարչական գործիք, որով մտադիր է հանել ձեռագիրների լուսանկարչական պատճէնները և ապա հրատարակել նրանց Գերմանիայում։ Ֆինկ ուսումնասիրել է հնագիտութիւն և լեզուագիտութիւն։ Նա գիտէ հայերէն գրաբար լեզուն, որի սկզբնական դասերը վերցրել է մի հայ ուսանողից և ապա ինքնուրոյն կերպով ուսումնասիրել։ Նրան ուղեկցում է իր քոյրը, որ նոյնպէս գիտէ հայերէն։ Ցանկալի է, որ Էջմիածնում դիւրութիւններ տային պ. Ֆինկին ի կատար ածելու իր գիտնական նպատակները։

—

Օդեսայի համալսարանի նոր հիմնած բժշկական ֆակուլտէտում դասախօսութիւնները, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, սկսվելու են այս ուսումնական տարվայ սկզբից։

—

Երկրագործութեան և պետական կալուածների մինիստրութիւնը վճռեց աւելացնել գիւղատնտեսական ուսումնարանների թիւը և ամեն կերպ գիւղատնտեսական գիտելիքներ տարածել գիւղական ազգաբնակութեան մէջ։ Դրա հետ միասին օրէնսդրական կարգով նոր ընդհանուր կարգեր պէտք է սահմանվեն գիւղատնտեսական կրթութեան վերաբերմամբ։

—

Լուրերին նայելով, վերջնականապէս վճռված է կառավարչական յանձնաժողով հրաւիրել՝ քննելու համար երկաթուղիական գործի ներկայ դրութիւնը Ռուսաստանում։

—

Գալուստ քահանայ Աբուլեան մեզ խնդրում է տպել հետևեալը. «Ի պատասխան «Մշակի» № 149-ի մէջ Կօջորից հաղորդված լուրին, պատիւ ունեմ յայտնելու, որ ես օրհնել եմ միայն ցանկացողների տները և ոչ ոքից ծանր խօսք լսած չեմ. եթէ լրատուն կարծում է, որ հայ հաւատացեալ քրիստոնեաների տները միայն Ջրօրհնէքին և Զատկին են օրհնում, շատ սխալվում է,—ամեն մի հաւատացեալ, երբ կամենայ, կարող է օրհնել տալ իր տունը. բացի այդ՝ տնօրհնէքի սովորութիւնը վաղուց գոյութիւն ունի և ուրիշ ամարանոցներում, ուր քահանայ չը կայ»։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Կիրակի, օգոստոսի 27-ին, առաւօտեան ժամը չորսին մօտ, ծովի ափին գտնվող եղբ. Գուբինների տախտակեղէնի պահեստում անյայտ պատճառից հրդեհ բռնկվեց։ Կրակը, շնորհիւ փայտեղէնի և տախտակեղէնի ահագին պաշարի շատ շուտով ստացաւ և մի ժամ չանցած՝ արդէն այրվում էր ամբողջ պահեստը։ Եղբ. Գուբինների պահեստից կրակը անցաւ Վէյների առաջին պահեստը, իսկ առաւօտեան ժամի ութին բռնկվեց և երկրորդը։ Ժամի 10-ին հրդեհի ամենավտանգաւոր վայրկեանն էր. ծովի ափով ամբողջ հինգ հարիւր սաժէնից աւելի տեղ կրակ էր կանգնած, որի մի կողմում ընկած էր երկաթուղու պահեստը, իսկ միւս կողմում՝ Թումանեանցի և «Նադեժդա» ընկերութեան ահագին պահեստները։ Ամենամեծ վտանգը սպառնում էր վերջինիս, սակայն շնորհիւ վրա հասած նաւերի օգնութեանը, որոնք շոգեշարժ մեքենաներով անդադար ջուր էին սրսկում, աջողվեց ազատել նրան կրակի ճարակ դառնալուց։ Երեկոյեան դէմ կրակը կամաց կամաց թուլացաւ, իսկ երկուշաբթի առաւօտեան բոլորովին հանգաւ, թողնելով աւելի քան հինգ հարիւր քառակուսի սաժէն տեղում միայն մոխրի ծխող թմբեր։ Վնասները ահագին են։ Ամբողջովին այրված են եղբ. Գուբինների մէկ և Վէյների երկու պահեստները, որոնց մէջ ահագին քանակութեամբ նոր ստացած տախտակներ կային, իսկ մասամբ վնասված են երկաթուղու, Թումանեանցի և «Նադեժդա» ընկերութեան պահեստները։ Մարդկային զոհեր չը կան։ Պահեստները ապահովագրված են»։

—

ԱՇՏԱՐԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Այգիների բերքը այս տարի կարելի է լաւ համարել։ Դժբաղդաբար մի քանի այգիներում երևացել է թ ո զ կամ ինչպէս տեղացիները կոչում են «մրո» կոչված հիւանդութիւնը։ Սինօդը այս տարի վանքապատկան գիւղերը աճուրդով չէ տուել, այլ դրանց բերքերը ինքն է ամբարում, բացի Մողնի գիւղից։ Եղվարդ վանքապատկան գիւղը այս տարի հազիւ 250—300 խալվար ցորեն ու գարի տայ վանքին, այն ինչ առաջի տարիները կրկնակի էր տալիս»։

—

պաշտօնազգեստ չը հագնի և հայրենի քաղաքում մնայ։

Վիլլի խորհրդով ես ասացի մայրիկիս, թէ ինձ գործ են առաջարկում Լօնդօնի արուարձաններից մէկում, մի ապրանքային պահեստի մէջ։

Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ, վերջապէս կարողացայ ճանապարհորդական արկղս կարգի բերել և մինչև անգամ գնալու օրս որոշեցի, խոստանալով մերոնց, որ շուտ կը վերադառնամ։

Առաւօտը վաղ, քրոջս ու մօրս ուղեկցութեամբ, տնից դուրս եկայ։ Մէրին նստեց տան դռներում, իսկ մօրս, որ ուզում էր մինչև կայարանը ինձ ուղեկցել, ես յետ դարձրի, լաւ գիտենալով, թէ որպիսի տպաւորութիւն կը թողնէ նրա վրա կայարանից հեռացող շոգեկառքի նոյն իսկ տեսքը։

Մօրս օրհնութիւնն առայ. նրան գրկեցի, համբուրվեցի քրոջս հետ և ճանապարհ ընկայ։ Ես քայլում էի մի մարդու պէս, որ կարծես ուզում է ուրիշներին ցոյց տալ, թէ ինքը հանգիստ է, չը նայելով, որ սիրտս կրծքումս ուզում էր կտոր կտոր լինել։ Մի հարիւր քայլ անցնելուց յետոյ, ակամայից յետ նայեցի։ Մէրին նոյն տեղը նստած էր, այն ինչ մայրս համարեա թէ վազում էր իմ յետևից։ Ես ընդառաջ վազեցի և մենք նորից գրկախառնվեցինք։

—Քեզ լաւ պահիր. նամակ գրիր, Ջօննի, շշնջում էր նա։

—Դուք էլ ինձ գրեցէք, մայրիկ ջան։

Շոգեմեքենայի սուլոցը ընդհատեց այս տեսարանի շարունակութիւնը և մենք բաժանվեցինք։

—

Ես մտադիր չեմ յիշելու, թէ ինչպէս ահագին քաղաքը ինձ շշմեցրեց, ինչպէս հանդիպեց ինձ զօրանոցը, ինչպիսի ազդեցութիւն արեց վրաս զինուորական ծառայութիւնը *)։

Գլխաւոր նպատակիս հասայ և տնից նամակներ էի ստանում, որոնք թէև այնքան էլ ուրախալի չէին, սակայն լի շնորհակալութեան զգացմունքներով։

«Ա՜խ Ջօննի, եթէ դու տեսնէիր թէ ինչպէս ենք մենք այժմ կառավարվում, գրում էր մայրիկս.—մենք հիմա երկու մաքուր ու լուսաւոր սենեակ ունենք. այնպէս չոր, տաք... Պատուհանների սպիտակ վարագոյրների արանքից ցոյց են տալիս իրանց քո սիրած ֆուկսիաները։ Տունը վարձել ենք Ռիչարդսօն ծերունուց։ Մէրին հիմա կազդուրվել է և աւելի ուրախ է։ Նրան շատ օգնեց նոր բժիշկը։ Ինչու՞ դու, դու, իմ բարի Ջօննիս, այժմ մեր մօտ չես»...

Օրերը անցնում էին և ես մինչև անգամ մտածում էլ էի արձակուրդ առնելու մասին, և արդէն երևակայութեանս մէջ պատկերացնում էի իմ հանդիպումը մօրս ու քրոջս հետ... Նամակագրութիւնը այնու ամենայնիւ չէր կարողանում մեր բաժանումը քաղցրացնել։

Ցանկարծ մեր թնդանօթաձիգների զօրանոցում, որտեղ առաջ ամենքի տրամադրութիւնը շատ հանգիստ էր, լսվեցին ուրիշ տեսակ խօսակցութիւններ. լրագրի սիրահարները—ես նրանց թւում չէի—երբեմն այնպիսի անհասկանալի անուններ էին արտասանում, որ ես երբէք չէի լսել։ Ես այդտեղ միայն հասկացայ, որ աշխարհիս երեսին գոյութիւն ունեն Պրէտօրիա, Տրանսվաալ, Օրանժեան հանրապետութիւն և շատ ուրիշ բաներ։ Իմացայ, որ ինչ որ գիւղացիք, որոնց բօէրներ են անուանում, նորին մեծութիւն կայսրուհուն չեն ցանկանում հպատակվել և հէնց դրա համար էլ մերոնք ուզում են նրանց հախիցը գալ։

Բիչ յետոյ պատերազմի մասին շշնջացին, լրագիրները աւելի մեծ ծաւալ ստացան և մինչև անգամ յաւելուածներով էին լոյս տեսնում։ Ենթասպաները իրանց անճոռնի երկար բեխերն էին սրում, բարկացած թքոտում էին ծխախոտը ու մրթմրթում. «հը՜մ, մենք այդ կոպիտ գիւղացիներին ցոյց կը տանք»...

Որ մեզ երբէք «ձեռք տալ» անգամ չեն կարող—այդ բանին ես այնպէս կոյր հաւատում էի, որ իսկի ուշադրութիւն էլ չէի դարձնում ընկերներիս անէկդօտներին։ Իսկ դէպքերը առաջ էին ընթանում չլսեցնող արագութեամբ։

Պատերազմը բռնկվեց... Ամենքը յաղթութեան յոյս ունէին, բայց յաջորդեց լուռ դրութիւն... Հեռագիրները ինչ որ չփոթում էին ամեն բան... Յետոյ յաղթվելու մասին լուրեր լսվեցին... Օգնական զօրք ուղարկվեց... Դարձեալ հոգի հանող անորոշ լուռ դրութիւն և նորից պարտութիւն և նորից օգնութեան հասնող կենդանի բեռներ...

Ես տեսնում էի, թէ ինչպէս են նրանց բարձում նաւերը և չը գիտեմ ինչու դա ինձ յիշեցնում էր այն եզներին, որոնց նաւն են բարձում սպանդանոց տանելու համար...

Ես ջերմեռանդ աղօթում էի և հաւատացած էի, որ բաղդը նորից դէպի մեզ կը դարձնէ իր ժպիտը։ Մայրիկիս նորից նամակ գրեցի...

—

Երէկ նաւը բեռնեցին վեցերորդ զօրաբաժինը։ Այսօր նա ուղևորվում է հարաւային Աֆրիկա։ Աստուած ձեզ օգնէ, ընկերներ... Ես ափում կանգնած էի, մինչև որ բեռնակիր նաւը աչքից կորաւ։ Արտասուքներս իրանք իրանց ուզում էին թափվել։ Ջէ՞ որ դրանց էլ սպանդանոց են ուղարկում։ Եւ հաւանական է, որ շուտով այդ բոլոր ջահէլ, նորափթիթ պատանիները դառնան թնդանօթային մսի մի մեծ կտոր միայն։ Մեզ խաբում էին, ասելով թէ բօէրները զինված են բրիչներով և թիերով...

Ափից հեռացայ, բայց արտասուքս չը կարողացայ պահել... Մի այլ թնդանօթաձիգ, հաւասարվելով ինձ, հարցրեց. «հը՛, մեր տղայ, նախանձում ես նրանց հա՞... Տեսնում եմ, ձեռքերդ քոր են գալիս»...

Ես նրա վրա այնպէս նայեցի, որպէս նայում են զառանցող տենդոտ հիւանդի վրա և ոչինչ չը պատասխանեցի։

Վերադարձայ զօրանոցը։ Վիլլին այնտեղ ինձ սպասում էր։ Նա եկել էր ինձ մնաս բարով ասելու, որովհետև նրանց զօրաբաժինը վաղը

---

*) Անգլիայում պարտադիր զինուորական ծառայութիւն չը կայ։ Զինուոր գրվում են կամաւոր կերպով և որոշ ռոճիկով։ Ծ. Թ.

ՀԱՄԶԱՁԻՄԱՆ գիւղից (Երեւանի նահանգ) մեզ գրում են. «Մեր գիւղը ունի մի համեմատաբար գեղեցիկ, սրբատաշ քարից շինված եկեղեցի, որի շինութիւնը նստել է մօտ 8—10 հազար րուբլի, եւ բաց է արել մի դպրոց, որի պահելու համար (չը հաշուելով աշակերտական թոշակագրամը) ծխահարկի հետ տալիս է 400 րուբլի։ Դպրոցը մինիստրական-երկդասեան դպրոց է, որի պահպանութեան համար—բացի ժողովրդի նպաստից—պետական գանձարանը յանձն է առել տալ իւրաքանչիւր տարի, սկսած 1901 թւից, 500 րուբլի։ Այս ամառ գիւղացիները մի համախօսականով որոշեցին ուսումնարանին կից շինել 9 աչքից բաղկացած մի շինութիւն, որի համար գործադրելի քարը, աւազը եւ բանուորական ոյժը իրանք յանձն առան, իսկ մնացած ծախսերը թողեցին գանձարանի հաշուին։ Յոյս ունենք, որ գանձարանը բաց կը թողնէ իր կողմից հարկաւոր նպաստը, որի քանակութիւնը հասնում է 2500 րուբլու»։

—

ՕԼԹԻԻՑ մեզ գրում են. «Օգոստոսի 13-ին այստեղ հոգեհանգիստ կատարվեց Գրիգոր Ջանշեանի յիշատակին։ Ներկայ էր բազմաթիւ հասարակութիւն թէ տեղացիներից, թէ շրջակայ գիւղերից, որտեղից եկել էին եւ երկու քահանայ։ Կային եւ ռուս ստիճանաւորներ։ Հոգեհանգստից յետոյ, դամբանականների ժամանակ, կանանց դասի կողմից լսվում էին հեկեկանքներ. արտասվում էին եւ տղամարդիկ։ Դիասեղանի վրա դրված էր մի ծաղկեայ պսակ, որի ժապաւէնի վրա գրված էր «Որբերի պաշտպան, նեղեալների խնամատար Գրիգոր Ջանշեանի յիշատակին»։

—

ՇՈՒԼԱՒԷՐԻՑ մեզ հաղորդում են, որ այն տեղի այգիների մեծ մասը վնասվել է թոզ եւ ժանգ (օյիդիում եւ մեյդիու) հիւանդութիւններից, որոնց հասցրած վնասի պակասորդը լրացրեց յուլիսի վերջերին եկած կարկուտը։ Բացի այգիներից՝ վնասվել են նաեւ հացաբոյսերը անընդհատ տեղացող անձրեւների պատճառով։

—

ՇԻՐԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Ղզլչախչախ գիւղում բնակվող գաղթական խնուսցի Առաքելը ահա չորս տարի է, որ ապօրինի կենակցում է մի այլ կնոջ հետ, իսկ իր երկրում կին ունի, որ կենդանի է եւ միշտ նամակ է գրում իր ամուսնուն, պահանջելով կամ փող ուղարկել կամ հայրենիք վերադառնալ. բայց Առաքելը միշտ անտարբեր է մնում եւ շարունակում է կենակցել ուրիշ կնոջ հետ, որից որդիներ էլ ունի։ Նոյն գիւղում բնակվում է նոյնպէս մի գաղթական բոստանչի, որ այս տարի Թիֆլիսից եկել է Ղզլչախչախ, բերելով իր հետ մի ռուս կին, որի հետ կենակցում է եւ ունի երեխաներ։ Քիւրակդարա գիւղում բնակվող մի գաղթական նոյն գիւղում պսակվել է մի կնոջ հետ, եւ ահա մի ամիս է, որ նրա կինը Թիւրքիայից վերադարձել է. հիմա այդ մարդը երկու կին է պահում. գիւղացիները շատ յուզված են եւ ցանկանում են գիւղից դուրս անել այդ գաղթականներին։ Ղզլչախչախ գիւղում ապրող ավագցի Յարութիւն Նահապետեանը մի շաբաթ առաջ մի կին փախցրեց, որի ամուսինը կենդանի է. այդ մասին գանգատվեցին Շիրակի գաւառապետին, որ կնոջը յանձնեց Փալտրվան գիւղի տանուտէրին, որպէս զի տանի յանձնէ իր ամուսնուն, բայց Յարութիւնը նորից ծածուկ փախցրեց տարաւ իր մօտ եւ այժմ ապրում է նրա հետ, չը նայելով, որ հայրենիքում կին եւ որդիք ունի կենդանի, որոնք միշտ նամակով պահանջում են փող կամ նրա վերադարձը։ Բաշշօրագեալ գիւղում բնակվող կորեցի Տէր-Յարութիւնը, որի կինը կենդանի է, չը նայելով իր հոգեւոր կոչման, Ալէքսանդրօպօլի գաւառի Աղին գիւղից փախցնում է մի կին, որի ամուսինը կենդանի է։ Գիւղացիները, տեսնելով քահանայի անվայել արարքը, խլում են նրանից կնոջը եւ վերադարձնում իր ամուսնուն Աղին գիւղում, իսկ քահանային մի լաւ ծեծելով գիւղից վռնդում են։ Առհասարակ գաղթականները իրանց շատ վատ են պահում եւ մի քանիսները արդէն զզուեցրել են այստեղացիներին»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՉԻՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

—

«New-York Herald»-ին հաղորդում են Բերլինից, թէ Բիւլօվ յայտնեց, որ գերմանական զօրքերը ոչ մի դէպքում չեն հեռանայ Պեկինից։ Նոյնը հաստատում է եւ «Standard»-ի թղթակիցը։ «Գերմանական զօրաբաժնի հետ—գրում է նա—կը մնան Պեկինում նաեւ աւստրիական ծովային զինուորներն եւ իտալացիները։ Այսուամենայնիւ Անգլիայի եւ Ֆրանսիայի վճռից կախված կը լինի այս հարցի վերջնական որոշումը, որովհետեւ երեքպետեան դաշնակցութեան զօրքերը, իրանց այժմեան թւով, չեն կարող միայնակ իրանց վրա վերցնել Պեկինը եւրօպացիների ձեռքում պահելու դժուար գործը եւ դիմադրել թէ չինական կանոնաւոր զօրքերին, թէ բռունցքամարտներին»։

Անգլիական մամուլը միաբերան եւ բացարձակապէս բողոքում է Պեկինից միջազգային զօրքերը շտապով հեռացնելու դէմ։

«Մենք շատ քիչ ենք կասկածում—ասում է նոյն «Standard» լրագիրը—որ գերմանական զօրքերը կը մնան Պեկինում, թէպէտեւ ամենքըն էլ հեռանային այնտեղից։ Մենք հաւատում ենք նոյնպէս, որ բրիտանական զօրքերը կը զինակցեն նրանց։ Երբ այս երկու պետութիւնները ամուր դիրք կը գրաւեն, այնուհետեւ նրանց դաշնակիցներ հարկաւոր չեն լինի։ Աւստրիան եւ Իտալիան նրանց հետ կը լինեն։ Եթէ Ճապօնիան եւս հրաժարվի ու հեռացնէ իր զօրքերը—փոյթ չէ. գերմանական, բրիտանական եւ հնդկական զօրքերը միայնակ կարող են պահել իրանց ձեռքում Պեկինն եւ հաղորդակցութեան գծերը, մինչեւ որ Չինաստանում նոր կառավարութեան կազմակերպութեան հարցը վերջնական լուծումն կը ստանայ։ Բեռը, ուղիղ է, ծանր կը լինի Գերմանիայի եւ Անգլիայի համար, բայց մենք չենք վախենում եւ հաւատացած ենք, որ Գերմանիան եւս չի վախենայ»։

Խիստ հետաքրքրական են այն դատողութիւնները, որ այս հարցի վերաբերմամբ անում է Պեկինի գերմանական նախկին դեսպան Ֆօն-Բրանդտ։ «Վերջին տարիներս—գրում է Բրանդտ—մեզանում կազմակերպվել է, մանաւանդ գաղթականական հարցերի շրջանում, բռունցքական քաղաքագէտների մի դասակարգ, որոնց աչքերն աւելի մեծ բաներ են տեսնում, քան կարող է մարսել գերմանական ժողովրդի ստամոքսը եւ որոնք վարվում են աշխարհիս մասերի հետ այնպէս, որպէս թէ խօսքը բուստերբրօդների մասին լինէր։ Այն ծախսերը, որ պատճառեցին չինական անկարգութիւնները միայն Գերմանիային, կը հասնեն մինչեւ հոկտեմբերի 1-ը 100 միլիօն մարկի, եւ եթէ այս թիւը առ այժմ չափազանցացրած է երեւում, ապագայում, հազիւ թէ կարելի է կասկածել, որ ծախսերը կը հասնեն այդ թւին եւ նոյն իսկ կանցնեն նրանից։ Եթէ աւելացնենք սրա վրա այն կորուստները, որ կրում է առեւտուրը գործերի կանգ առնելուց Չինաստանում, կը ստացվի մի հսկայական գումար, որ վերջ ի վերջոյ պէտք է վճարէ գերմանական ժողովուրդը»։ Իր յօդուածի վերջում Բրանդտ հրաւիրում է Գերմանիային դէպի «խաղաղութիւն եւ չափաւորութիւն» եւ յիշեցնում է գերմանացիներին, որ «ոչ Վալդերզէէի փառքը, ոչ Վիլհելմի եւ Գերմանիայի անունները չեն նսեմանայ, եթէ ֆելդմարշալը վերադառնայ հայրենիք ձիթենու ճիւղերով եւ ոչ դափնիներով զարդարված»։

Սակայն ի նկատ առնելով Վիլհելմ կայսրի յայտնի յաւակնութիւնն եւ սէրը դէպի գաղթականական տիրապետութիւնները, հազիւ թէ կարելի լինի յուսալ, որ Բրանդտի կամ նրա նման խաղաղասէրների քարոզները որ եւ է ազդեցութիւն ունենան գերմանական ղեկավարող շրջանների վրա։ «Рус. Вѣд.» հաղորդում են Բերլինից, որ Գերմանիան առաջարկել է հետեւեալ կոմպրոմիսը—պատերազմական գործողութիւնները դադարեցնել, կայսերական ընտանիքը վերահաստատել գահի վրա, խաղաղութեան բանակցութիւններ սկսել Տեանձինում, այն պայմանով միայն, որ միջազգային զօրքերի մի մասը մնայ Պեկինում։ Նոյն լրագրին հաղորդում են, որ Վիլհելմ կայսրը, Շտետինում պատասխանելով բուրգոմիստրի ճառին, ասաց. «Ես անհանգիստ չեմ լինում ապագայի համար եւ համոզված եմ, որ իմ նախագիծը կաջողվի»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«С. П. Вѣд.» լրագրին հաղորդում են Կ. Պօլսից, որ Թիւրք հոգեւորականութիւնը հակառակ էր սուլթանի թագաւորութեան քսանեւհինգամեակի տօնախմբութեան գաղափարին՝ առարկելով, թէ օսմանների պատմական աւանդութիւններին անյայտ են այդ տեսակ յոբելեաններ, մանաւանդ որ նրանց մասին ոչ մի ցուցումն չը կայ ալ—կորանում։ Սուլթանը նախազուշակում էր այդ, ուստի եւ յոբելեանի օրվայ համար պահել էր շատ հանդէսներ զանազան ձեռնարկութիւնների առիթով. ինչպէս օրինակ, Մեկկայի երկաթուղու շինութեան սկզբնաւորութիւնը, թիւրքական նաւատորմի վերակազմութիւնը եւ Կ. Պօլսի համալսարանի հիմնարկութիւնը, որի ծրագիրը կազմել է ունգարացի արեւելագէտ Վամբերի։ Կատարելով այս բոլոր հանդէսները միաժամանակ իր յոբելեանի հետ, սուլթանը յոյս ունէր գրաւել ժողովրդի սիրտը յօգուտ յոբելեանի, բայց նրա յոյսը ի դերեւ ելաւ, որովհետեւ հոգեւոր դպրոցների սաները, որոնց գլուխ էին անցել մոլլաներն եւ սոֆթաները, Կ. Պօլսի փողոցներում մի շարք թշնամական ցոյցեր արին ընդդէմ սուլթանի։ Սուլթանը սաստիկ յուզված է այս հանգամանքից, մանաւանդ որ, կամենալով օգուտ քաղել մահմեդական պատուիրակների ներկայութիւնից, որոնք եկել էին զանազան կողմերից սուլթանի յոբելեանը շնորհաւորելու, նա ցանկութիւն ունէր առաջին քայլերն անել աշխարհիս բոլոր մահմեդականների մէջ համերաշխութիւն եւ կապ հաստատելու համար։ Հոգեւորականների մէջ խռովութիւնները ճնշելու համար՝ բոլոր «մէդրէսէները» շրջապատված են զօրքերով, որոնք, սրերը մերկացրած, պահպանում են դպրոցական բոլոր մուտքերն եւ ելքերը։

—Բերլինից գրում են Կ. Պօլսի հայոց լրագիրներին, թէ Բիթլիսի վիլայէթի ասորաքաղդէացիները ցանկութիւն են յայտնել բոլորը միասին կաթօլիկութիւն ընդունելու։ Մի քանի ամիս առաջ նրանք, Սղերդում ապրող մի դօմինիկեան վարդապետի միջոցով, դիմեցին պապին եւ խնդրեցին ընդունել իրանց կաթօլիկ եկեղեցու գիրկը։ Կ. Պօլսի պապական պատուիրակ մօնսենիօր Բօնետտի այժմ Վատիկանից ստացել է հրամանագիր, որով պատուիրվում է նրան ուղարկել Բիթլիսի խնդրատուներին դրամական օգնութիւն եւ հովիւ։ Բիթլիսի թղթակիցը աւելացնում է, թէ ասորա-քաղդէական կաթօլիկ եպիսկոպոս Պետրոսը, որ վայելում է կաթօլիկ պետութիւնների աջակցութիւնը, յոյս ունի իր հօտին միացնելու եւ շատ հայերի, որոնք, դաւանափոխ լինելով, յոյս ունեն ազատվելու իրանց ներկայ անտանելի դրութիւնից։

—Վեննայից հեռագրում են «Рус. Вѣд.» լրագրին. «Այստեղի համալսարանը պատուաւոր դօկտորի կոչումն շնորհեց կին-գրող Էբներ—Էշէնբախին։ Համալսարանի պատմութեան մէջ այսպիսի դէպք տեղի է ունենում առաջին անգամ»։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

30 օգոստոսի

ՀԱԱԳԱ։ Խաղաղութեան կօնֆերենցիայի վերջին նիստում, երբ պետութիւնների ներկայացուցիչները յանձնեցին հօլլանդական արտաքին գործերի մինիստրին ստորագրված դաշնագրերն և դէկլարացիաները, ռուսաց Կայսրին ուղարկվեց մի հեռագիր։ Նորին Մեծութիւնից յանուն արտաքին գործերի մինիստր Բօֆօրի ստացվեց պատասխան, որի մէջ անկեղծ շնորհակալութեան արտայայտութեան հետ միասին, ասված է. «Տայ Աստուած, որ այն աշխատանքները, որոնց այնպիսի եռանդով մասնակցեցին կօնֆերենցիայի անդամները, հիմք ծառայեն գէթ հեռու ապագայում ընդհանուր խաղաղութիւն հաստատելու համար, որ ամեն մի քրիստո-

---

պիտի նաւը բռնէին։ Վիլլին ցանկանում էր հանգիստ եւ ուրախ երեւալ, բայց այդ շատ էլ չէր աջողվում նրան։ Միայն նրա զգեստի կոճակները փայլում էին առաջվայ պէս...

Սիրտս ճմլվում էր... Եթէ յանկարծ... Բայց ոչ, անկարելի է... Աստուած իմ, հեռացրու այդ բաժակը ինձանից...—Ես միայն յաճախ կրկնում էի այդ խօսքերը... Ես հաւատում էի, ուզում էի հաւատալ...

Զօրանոցը աղմկալի եւ արբած դրութեան մէջ էր... «պատերազմ» բառը իր անկիքն աբել էր...

—

Ահա ամբողջ մի ամիս է, ինչ վերեւում տեսնում եմ հարաւային Աֆրիկայի կապուտակ, հրատապ երկինքը, իսկ ոտքերս կոխոտում են նոյն երկրի հրաշէկ գետինը։ Ի՞նչ եմ ես ըզգում... լեզուս չափազանց աղքատ է այդ արտայայտելու համար։

Ես խօսքեր չեմ կարողանում գտնել։ Հաստատ յիշում եմ միայն այն, որ ես այդ ժամանակ «մարդ» չէի, այլ համարագրված միջմսի կտոր, որին վիճակված է նշանակէտ լինել թշնամու հրացանների ու թնդանօթների համար։

Սկզբում մենք մի տեղ էինք բանակ դրել, ուր աչքերիս յաճախակի երեւում ու անցնում էին կաֆրների, բազուտօների, բուշմէնների եւ զուլուսների մութ պատկերները։ Նրանք բերում էին մեզ համար բեռնակիր ջորիներ եւ անասունների խմբեր էին քշում մեզ մօտ։

Վերջապէս, մեզ էլ «շնորհաւորեցին», որ կուի դաշտն ենք գնում։

Երկու ամբողջ օր մենք քաշ էինք գալիս անջուր անապատի միջով։ Երրորդ օրը դիմացներս երեւաց բլուրների մի անկանոն շարվածք, որի ետեւը դարան էր մտել թշնամին։ Նա միանգամից բացեց իր թագստատեղին եւ մեզ հիւրասիրեց իր անվրէպ եւ եռանդուն կրակով։ Կռիւը սկսվեց։ Այն ինչ մեր գնդակները դիպչում էին հանդէպի քարերին եւ ապառաժների ծերպերին, ընդհակառակը նրանց հրացանները շարունակ զոհեր էին տանում մեզանից եւ, կարծես, ընտրովի։

Սկսվեց մի տեսակ փախուստի նման արագ եւ անկանոն նահանջ։ Միայն երեկոյեան մենք կանգ առանք գիշերելու։ Առաջ շարժվելու ոյժ չէր մնացել մեր մէջ։ Ես վայր ընկայ մեռելի պէս եւ անմիջապէս խոր քուն մտայ։ Եւ չը նայելով յոգնածութեանս՝ երազները դարձեալ ինձ հանգիստ չը թողին։ Առաջովս անցնում էին տարօրինակ պարախմբեր—անդամատված, արիւնոտ մարմինների շարքեր... Այդ մեռելների մի պար էր. սարսափելի պար...

Երբ որ քունը ջղերս կազդուրեց, կարծես երազներս էլ իրանց գոյնը փոխեցին։ Ես նորից տեսնում էի հայրենի քաղաքս. տեսայ պառաւ մօրս, ինչպէս միշտ, պատուհանի առաջ գուլպայ գործելիս, աղջկաս անցաւ նաեւ Մէրիի դժգոյն երեսը...

—Պիտի վեր կենաս թէ չէ, սատանայի տարած—զարթեցրեց ինձ վերակացուիս բարկացկոտ կոչը՝ մի ծանր աքացիի հետ միասին։

Ես իսկոյն ոտքի թռայ... մի աներեւակայելի իրարանցում էր տիրում բանակում։ Նախարշալուսեան մթնում տեղ տեղ բոցբռքվում էին հրային շերտեր, թնդանօթները գոռում էին, հառաչանքներ, անէծքներ էին լսվում եւ մեր գլուխների վրայից սուլելով անցնում էին գնդակները։ Ես վազեցի դէպի մեր թնդանօթը...

Քանի լուսանում էր, կռիւը հետզհետէ աւելի ու աւելի էր սաստկանում։ Հորիզոնի վրա արդէն երեւում էին մի կարգ սեւ քառակուսիներ—բօէրների դիրքերն էին դրանք։ Այնտեղ անընդհատ, կայծակի նման, թռվռում էին հրային շերտեր։ Այդ յարդագոյն բոնկումները մահվան բոթաբերներ էին։

Ես բանում էի որպէս մի ինքնաշարժ մեքենայ, աշխատելով ոչ մի բանի մասին չը մտածել։

Յանկարծ ինչ որ մի բան ինձ մի կողմը հրեց, լսեցի մի ականջ խլացնող պայթիւն եւ կուրծքս ի վայր գետին փռվեցի։ Գիտակցութեանս վերջին կայծերը մարել սկսեցին, ճիշդ այնպէս, ինչպէս աստղերը արշալուսին։ Յիշում եմ, երազի նման, միայն վայրենի աղաղակները, թնդանօթների որոտը, ձիաների խրխնջոցը...

Ուշքի եկայ, երեւի ոչ այնքան շուտ։ Ուշքի եկայ անասելի ցաւից։ Շուրջս պտտում էին ինչ որ անորոշ կերպարանքներ։

«Ա՛յ թէ ուր է մահը»—մտածեցի ես։—Դրանք բօէրներն էին...

Ինձ բարձրացրին եւ, պատգարակի վրա դընելով, արագ տարան վիրաւորվածների բաժինը։ Թէեւ նրանք պառկած էին յարդի վրա, բաց երկնքի տակ, բայց օդը լցվել էր եօդօֆորմի եւ կարբօլի հոտով։ Ինձ վրա էլ կռացաւ բժիշկը, որ սպիտակ վերնաշապիկ ունէր հագին։ Գթութեան քոյրը նրան մօտեցրեց փայլուն գործիքներով լի մի ափսէ եւ մի կտոր սպունգ։

Բժիշկը ունքերը կիտեց, գլուխը շարժեց եւ ընդմիջելով արտասանեց. «քլօրօֆօրմ»։ Երեսիս դիմակի պէս մի բան դրին։ Օ՜հ, ես երբէք չեմ մոռանայ այդ զարշելի, անախորժ հոտը... Աչքերիս առաջ լուսաւոր շրջաններ սկսեցին վազվզել։ Գիտակցութիւնս անզգայացաւ, բայց մի ինչ որ խռովայոյզ կէտ ուղեղիս մէջ դեռ շարունակում էր աշխատել եւ իմ աչքիս առաջ իսկոյն ներկայացան արիւնով ծծված սպունգանոցը եւ հարիւրաւոր եղների աչքեր, յառած՝ մի բութ յուսահատական նայուածքով՝ դէպի մասգործը... Վրա տուեց սեւ անձրեւը եւ թանձր, մութ ցանցը ծածկեց ամեն բան...

Միայն հիւանդանոցում ուշքի եկայ։ Ինձ մօտեցաւ մի ծերունի բժիշկ, երկար սպիտակ միրուքով եւ ծեր բօէրի տիպական դէմքով։ Ուսս ձեռքովը շոյեց եւ բարձրացրեց ոտքերիս ձգած սպիտակ սաւանը, որպէս զի վէրքի կապվածքը տեսնէ։ Ես էլ հետաքրքրվեցի... Եւ ճակատս ծածկվեց պաղ քրտինքի խոշոր կաթիլներով։ Աջ ոտքս չը կար։ Նա ծնկիցս բարձր կտրած էր...

Ասում են, թէ բոլոր այս զոհերը անհրաժեշտ են մեր զէնքի «փառքի» համար...

Խեղճ մայրեր, նրանց ինչին է պէտք այդ «փառքը»...

Թարգմ. Ա. Ի.

Շուլաւէր

նէական քաղաքակրթութեան նպատակն է»։

ՏԱԿՈՒ։ Վաղը Պաօտինֆու է գնում անգլիական հեծեալների երկու գնդերից, մի անգլիական թնդանօթաձիգից, անգլիական 300 հետեւակներից, 1000 իտալացիներից եւ 300 կամ 500 ռուսներից կազմուած արշաւախումբ, որին ժամանակցում են նաեւ ամերիկացիները։

ՊՐԵՏՕՐԻԱ։ Բալլէն Պօուէլ նշանակուած է Տրանսվաալում ոստիկանութեան կառավարիչ։ Լօնդոնի լրագիրներին հաղորդում են Պետերմարիցբուրգից, որ բօէրները Կլիպրիվէրի հարաւակողմում քանդեցին երկաթուղու կամուրջը եւ դրա շնորհիւ գրաւեցին գնացքը։

ԼՈՆԴՈՆ, Կումասիից հաղորդում են օգոստոսի 26-ին, որ կապիտան Բենսօն 3000 տեղացիների հետ օգոստոսի 16-ին յարձակումն գործեց Օյեսուի վրա, որի ժամանակ յաղթվեց եւ ինքն էլ սպանվեց կռւի մէջ։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Լուրերին նայելով բօլգարական իշխանը շատ մօտ ժամանակում պէտք է գայ Կ. Պօլիս։

Պարսկական դեսպանատունը պաշտօնապէս տեղեկութիւն տուեց, որ Շահը Պօլիս կուղեւորվի սեպտեմբերի 14-ին։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ Հաստատապէս իմացված է, որ վերջին անկարգութիւնների ժամանակ սպանված են 56 քարոզիչներ, որոնցից 34-ը անգլիացիներ եւ 22 ամերիկացիներ են։ Սակայն շատ հաւանական է համարվում, որ սպանված են էլի 37 քարոզիչներ Տայիւէնֆուում։ Ցուցակների համեմատ պակասում են 109 անգլիացի եւ 61 ամերիկացի։ Սպանված կաթօլիկների թիւը որոշել անհնար է, բայց նրա մէջ են շատ ֆրանսիացի քահանաներ եւ գթութեան քոյրեր, որոնք սպանված են մասամբ այն շրջաններում, որոնց պատերազմում են ռուսները։ Սպանված են նոյնպէս զանազան չինացի եւ ճապոնացի բողոքականներ։ Չինական քրիստոնեաների հալածանքը շարունակվում է։ Ամեն տեղերից չինացի գիտնականները յիշատակագիրներ են ուղարկել այրի կայսրուհուն, որոնց մէջ նրանք շնորհակալութիւն են յայտնում կայսրուհուն, որ նա շուտով կազատէ երկիրը օտարներից։ Ներքին Նահանգներից ստացված տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ, եթէ հաշւի չառնվեն օտարերկրացի զօրքերից գրաւված նահանգները, մնացեալ տեղերի չինացիները կարծում են, թէ կայսրուհին մեծ յաղթութիւններ է արել եւ արտաքսել է օտարներին Չինաստանից։

ԼՕՆԴՕՆ։ Ռօբերտսի այսօրվայ հեռագրից, որի մէջ նա մանրամասնութիւն էր հաղորդում Բուլլէրի պատերազմական գործողութիւնների մասին, երեւում է, որ Ռօբերտս իր գլխաւոր բանակատեղը Բելֆաստից տեղափոխել է Պրետորիա։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Չինական դեսպան Վուտինֆան հեռագիր ստացաւ Լի-Խունգ-Ջանգից, որի մէջ հաղորդված է կայսերական հրաման, որով պատւիրված է Լի-Խունգ-Ջանգին անյապաղ ուղեւորվել Պեկին եւ պրինց Ցինի հետ միասին բանակցութիւններ վարել խաղաղութեան մասին եւ բառնալ այն բոլոր դժուարութիւնները, որոնք կապված են պատերազմի հետ։ Լի-Խունգ-Ջանգ աւելացնում է, թէ այդ հրամանի պատճառով, նա խնդրում է, որ պետութիւնները միասին նրան հովանաւորութիւն ցոյց տան եւ դիւրացնեն նրա ուղեւորութիւնը։ Լի-Խունգ-Ջանգ, երեւի, անյապաղ ճանապարհ կընկնի դէպի Պեկին շոգենաւով։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Րէյտերի գործակալութիւնը» իմացել է, որ չինական կայսրի հրամանի մէջ, որով Ցին եւ Լի-Խունգ-Ջանգ լիազօրներ են նշանակվում խաղաղութեան բանակցութիւններ վարելու համար, միայն այդ երկու անձերի անունններն են յիշատակված եւ ոչ մի ուրիշ անուն չը կայ նրա մէջ։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, Միացեալ Նահանգների կառավարութիւնը պատասխանեց չինական կայսրի հրամանին Լի-Խունգ-Ջանգին խաղաղութեան բանակցութիւններ վարելու լիազօր նշանակելու մասին, թէ նա հիմունք չունի որ եւ է կարծիք յայտնելու Լի-Խունգ-Ջանգի լիազօրութեան վերաբերմամբ, բայց յոյս ունի, որ այդ լիազօրութիւնը բաւարար կը լինի ոչ միայն բանակցութիւններ վարելու համար, այլ եւ հնարաւորութիւն կը տայ Լի-Խունգ-Ջանգին անյապաղ ապահովել ամերիկացիների կեանքն ու գոյքը ամբողջ Չինաստանում։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Ժամերը Պետերբուրգի հաշւով)
տարբերութիւնը 58 րոպէ։

	№ 5 գնացքը:	№ 3 գնացքը:
Բագուից դուրս է գալիս	ցեր. 4 ժ. 1 ր.	գիշ. 11 ժ. 29 ր.
Թիֆլիս է հասնում	առ. 8 » 53 »	եր. 5 » 34 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 9 » 32 »	եր. 6 » 34 »
Բաթում է հասնում	եր. 9 » 1 »	առ. 7 » 14 »
	№ 6 գնացքը:	**№ 4 գնացքը.**
Բաթումից դուրս է գալիս	առ. 7 ժ. 50 ր.	եր. 7 ժ. 59 ր.
Թիֆլիս է հասնում	եր. 7 » 15 »	առ. 8 » 42 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 7 » 18 »	» 10 » 05 »
Բագու է հասնում	ցեր. 12 » 10 «	» 5 » 16 »

արագ գնացք

Թիֆլիսից դուրս է գալիս	ցեր. 11 ժ. 19 ր.
Բաթում է հասնում	երեկ. 9 » 41 »
Բաթումից դուրս է գալիս	գիշ. 11 » 18 »
Թիֆլիս է հասնում	առաւ. 9 » 30 »

Թիֆլիսից դէպի Կարս դուրս է գալիս	երեկ. 9 ժ. —
Ալէքսանդրոպոլ հասնում է	առ. 7 » 46 ր.
Կարս հասնում է	ցեր. 12 » 56 »
Կարսից դուրս է գալիս	ցեր. 3 » 29 »
Ալէքսանդրոպոլից դուրս է գալիս	երեկ. 8 » 35 »
Թիֆլիս հասնում է	առ. 7 » 15 »

Նոր բացված
Դ Պ Ր Ո Ց
ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ
Մ. Մ. ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱՅԻ

Աշակերտուհիների ընդունելութիւն սեպտեմբերի 1-ից ամեն առաւօտ ժամի 10—12։ Պարապմունքները կը սկսվեն սեպտեմբերի 11-ից։ Սօլօլակ, Լերմօնտօվսկայա (Նախկին Նագօրնայա)։ № 27, տ. Շամխարեանի։ 1—5

ԹԷՀՐԱՆԻ ՏՂԱՅՈՑ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴԱՑ
դպրոցների համար հարկաւոր են
ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԵՒ ՎԱՐԺՈՒՀԻ

Թուաբանութեան, հայերէն լեզուի եւ ուրիշ դասերի։ Ուսուցիչը կը ստանայ ճանապարհածախս, բնակարան եւ 600 րուբլի ռոճիկ. վարժուհին՝ ձեռագործի եւ մի քանի դասերի համար՝ ճանապարհածախս, 500 րուբլի ռոճիկ, առանց բնակարանի։ Դիմել Կարապետ Մամէհեանին, Թիֆլիս, «Գրանդօտել»։ № 8. 2—3

ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ
Լ. Պ. Շահանեանց,

որ աւարտել է կանանց մանկավարժական կուրսերը, պատրաստում է երկու սեռի աշակերտներին միջնակարգ դպրոցները մտնելու համար, եւ պարապում է նրանց հետ կրկնողութեամբ։ Հասցէն—Սուդեբնայա փող. № 24 (Судебная ул. № 24). 1—1

Մ. ՄՈՒՐՏԱԳ

վերսկսեց անգլիական լեզուի դասերը. երաշխաւորում է արտասանութեան կանոնաւորութիւնը. Նշանաւոր զիջումն է անում մի քանի աշակերտներին միասին—իր բնակարանում։ Մադատօվսկայա փ. № 4. 1—5

Կար ու ձևի
Դ Պ Ր Ո Ց
ՕՐ. ՆԱՏԱԼԻԱ ՇԱՀՈՒՄԵԱՆԻ

Աշակերտուհիների ընդունելութիւնը ամենայն օր է։ Պարապում են երկու Նոր տեսակ մեթօդով։ Հասցէն. Թիֆլիս, Մողնու եկեղեցու հանդէպ. № 13. 3—6

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՄ
ԶԵՌՆՏՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ
գիշերօթիկ աշակերտներ

Ներսիսեան, քաղաքային եւ ծխական դպրոցներից, որոնց հետ պարապում եմ եւ կրկնողութեամբ։ Հարցնել՝ Ներսիսեան դպրոց, Դաւիթ Տէր-Դաւթեանին։ 2—6

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ
Ընկերութեան արհեստանոցում ընդունելութիւնը սկսվում է օգոստոսի 27-ից։ Արհեստանոցին կից բացվում է եւ լուացարան, որտեղ ցանկացողները կարող են սովորել հարթուկել եւ օսլայել սպիտակեղէն եւ զանազան նուրբ գործուածքներ։ Լուացարանում ընդունելութիւնը տեղի կունենայ նոյնպէս օգոստոսի 27-ից։ 3—10

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ և ՊԱՆՍԻՕՆ
Ա. Դ. ՂԱՐԱՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

Պատրաստում եմ աշակերտներ միջնակարգ դպրոցների ստորին դասարանների համար։ Զուղուրէթ, 31։ (ե. հ. չ.) 2—3

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր եւ ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ։

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն եւ Պօլիս։ Մեկնում է Բաթումից չորեքշաբթի, 13/25 սեպտեմբերի ԱՆԱՏՕԼԻ շոգենաւը, նաւապետ ԲՒԱՆԿԻ։ Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին աշխ. ժամ։

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են նվազական պակաս գներով։

Ամիսը մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի ու Անտվէրպէնի մէջ, ընդունելով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար։

Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա։ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարսեղեանին, Սիօնի փող. Խօջափարուխովի եւ Մայսուրաձէի քարվանսարա։ ԲԱԳՈՒ—եղբ. Վ. եւ Ի. Մութաֆեանններին, Նաբէրէժնայա փողոց, տուն Կրասիլնիկովի, № 27։ ՆՕՎՕՐՕՍԻՅՍԿ—Վլադիկաւկազի երկաթուղու առեւտրական գործակալութիւն (ե. հ. չ.) 6—20

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ
վաճառվում են հետեւեալ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ՝

Ա ղ ա յ ե ա ն ց՝ Ուսումն մայրենի լեզուի, ա. տարի. 25 կ.
» Ուսումն մայրենի լեզուի, բ. տարի. 40 կ.
» Ուսումն մայրենի լեզուի, գ. տարի. 55 կ.
Ա ղ ա ն ե ա ն ց՝ Կարգ Աստուածպաշտութեան Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ, 50 կ.
» Աղօթատետր ուսումնարանների համար, գ. տպագրութիւն. 10 կ.
» Կրօնի դասագիրք, բ. տարի. 15 կ.
Գ է ո ր գ-Բ է գ ե ա ն ց՝ Ժողովածու Թուաբ. խնդիրների. ամբողջ Թուեր. 40 կ.
» Ժողովածու Թուաբանական խնդիրների. կոտորակներ. 50 կ.
Ե ր զ ն կ ե ա ն ց Եզ. ա. քահ.՝ Դասագիրք կրօնի, ա. գրքոյկ, գ. տպ. 20 կ.
« » Դասագիրք կրօնի, բ. գրքոյկ, 30 կ.
Ե ր զ ն կ ե ա ն ց՝ Գր. քահ.՝ Թուաբանական խնդիրներ եւ օրինակներ, գ. տարի. 35 կ.
Կ ո ս տ ա ն ե ա ն ց՝ Նախաշաւիղ — 20 կօպ.
» Ծաղկաքաղ, ա. շրջան. — 25 կօպ.
» Ծաղկաքաղ, բ. շրջան. — 35 կօպ.
» Ծաղկաքաղ, գ. շրջան. — 40 կօպ.
» Հիւսուածք հայոց հին պատմագիրների խօսքերից, աշխարհ., ա. մ. 75 կ.
Ղ ո ւ կ ա ս ե ա ն ց՝ Ընդհանուր պատմութիւն հին դարու. 80 կ.
» Քերականութիւն գրաբար լեզուի հայոց, 50 կ.
Մ ա լ խ ա ս ե ա ն ց՝ Գրաբարի հոլովումն, խոնարհումն եւ նախադրութիւնք. 25 կ.
» Գրաբարի համաձայնութիւնը. 50 կ.
Մ ա ն դ ի ն ե ա ն ց՝ Ընտանեկան աշխարհ. 25 կ.
» Դիւցազնական աշխարհ. 25 կ.
» Հենչէլ՝ բացատրութիւն ուսուցիչների համար. 30 կ.
Ն ա զ ա ր ե ա ն ց՝ Հայոց լեզուի ուսուցիչ, գ. տարի. 40 կ.
» Հայոց լեզուի ուսուցիչ, դ. տարի. 60 կ.
» Ընտիր հատուածներ, ա. մասն.—արձակ, դ. տպագր. 1 րուբլի.
Պ ա լ ա ս ա ն ե ա ն ց՝ Հայոց պատմութիւն, սկզբից մինչեւ մեր օրերը. 1 ր. 50 կ.
Ս ա հ ա կ ե ա ն ց՝ Դասագիրք կրօնի, հին ուխտ, հատ. ա. (ուսուցչաց համար). 1 ր. 75 կ.
» Դասագիրք կրօնի նոր-ուխտ, հատ. բ. (ուսուցչաց համար) 2 ր. 5 կ.
» Մի քանի խօսք հայ կրօնուսոյցներին (ուսուցչաց համար), 10 կ.
» Ուսումն քրիստոնէական կրօնի, հատ. դ. 1 ր. 50 կ.
» Ուսուցումն քրիստոնէական կրօնի. հատ, ե, 50 կ.
» Տան պատուիրան. 50 կ.
» Դասագիրք կրօնի, ա. տարի (աշակերտաց համար) 20 կ.
» Դասագիրք կրօնի, բ. տարի (աշակերտաց համար) 20 կ.
» Դասագիրք կրօնի, գ. տարի (աշակերտաց համար) 30 կ.
» Սրբազան պատմութիւն հին-ուխտի, դ. տարի. 45 կ.
» Սրբազան պատմութիւն Նոր-ուխտի, ե. տարի 40 կ.
» Սրբազան պատմութիւն, Գործք առաքելոց, 40 կ.
Ս ի մ է օ ն ե ա ն ց՝ Սրբազան պատմութիւն Հին-կտակարանի. 50 կ.
Վ ա ր ձ ե լ ե ա ն՝ Դասագիրք թուաբանութեան. 70 կ.
Տ է ր-Գ ա բ ր ի է լ ե ա ն՝ Քրիստոնէական վարդապետութիւն. 25 կ.
Տ է ր-Ղ ե ւ ո ն դ ե ա ն՝ Մայրենի լեզու, ա. տարի 35 կ.
» Մայրենի լեզու, բ. տարի. 40 կ.
» Մայրենի լեզու գ. տարի. 50 կ.
» Մայրենի լեզու 4 տարի. 65 կ.
» Քերականութիւն մայրենի լեզուի, աշխարհաբար. 50 կ.
» Հայորդի՝ Սրբազան պատմութիւն Հին-կտակ. 50 կ.
» Սրբազան պատմութիւն Նոր-կտակ. 50 կ.
Տ է ր-Մ ի ք ե լ ե ա ն՝ Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ քրիստոնէականը. 2 ր.
Տ է ր-Ս ա ր գ ս ե ա ն ց՝ Հայկական գեղագրութեան օրինակներ, գ. տպ. 30 կ.
» Վայելչագրութեան դասաւանդման եղանակը. 20 կ.
Տ է ր-Ս տ ե փ ա ն ե ա ն՝ Սկզբունք քրիստոնէական հաւատոյ. 60 կ.
Օ ր բ ե լ ի՝ Դասատետր եկեղեցական պատմութեան (համառօտ) 1 ր.
Բ ա հ ա թ ր ե ա ն՝ Առաջին ընթերցարան 40 կ.
Բ է գ-Ն ա զ ա ր ե ա ն՝ Համառօտ քրիստոնէական վարդապետութիւն. 60 կ.

Вересовъ, Рисованіе по сѣткѣ. 20 коп.
Դիմել՝ Въ Тифлисъ, Центральную Книжную Торговлю. (հ.) 2—2

Սովորեցնում եւ պատրաստում եմ

երկու սեռի անձանց, չորս ամսվայ ընթացքում, լիակատար երաշխաւորութեամբ և, կարեւոր դէպքերում, պարապմունքներ գտնելու համար յանձնարարութիւններ տալով

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ.

Կրկնակի իտալական հաշուապահութիւն իր բոլոր ճիւղերով։ Առեւտրական Թուաբանութիւն։ Գեղագրութիւն. ուսումնասիրութիւն զանազան տեսակ շրիֆտների եւ ուղղումն ամենավատ ձեռքերի։

Կարելի է տեսնել առաւօտեան 9—10 ժ. եւ երեկոյեան 4—7։ Պարապմունքները սեպտեմբերի 20-ից։

Հասցէ. Սօլօլակ, Գանօվսկայա փողոց, տուն Թամամշեանի, № 26, բնակարան 9։ Սերգէյ Վօս. Աբրահամեանցին։ (ե. հ. չ.) 4—10

Ուսումնարան եւ Պանսիօն
ՏԷՐ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

(Սօլօլակ, Բէբութօվսկայա փողոց (Նախկին Սադօվայա) № 46)։

Աշակերտների ընդունելութիւնը սկսվում է օգոստոսի 28-ից։ Ուսումը—սեպտեմբերի 1-ից։ Ուսումնարանում կայ առանձին բաժանմունք փոքրահասակ երեխաների համար (ե. հ.) 5—5

Дозволено цензурою, Тифлисъ. 30 Августа 1900 г.
Типографія Грузинск. Т—ва, Большая-Ванкская ул., № 27.